

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:796]:159.923

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Карасевич Сергій Анатолійович

к.пед.н., доцент

Маслюк Руслан Вадимович

к.пед.н., доцент

Семенов Андрій Анатолійович

к.пед.н., доцент

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

Карасевич Марина Петрівна

викладач

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

м. Умань, Україна

Дослідження теоретико-методологічних основ професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання передбачає висвітлення базових понять, які є передумовою наукового обґрунтування суті цього феномена та склали словник синонімів: «професіоналізм», «саморозвиток», «самоорганізація». Проаналізуємо послідовно сутність цих понять.

За термінологічними джерелами, під поняттям «професіоналізм» розуміють особливу властивість людини, яка здатна систематично, ефективно та надійно виконувати складну професійну діяльність у найрізноманітніших умовах [9, с. 119]. Високу майстерність, глибоке оволодіння професією, якісне, професійне виконання, придбані в ході навчальної і практичної діяльності. Професіоналізм проявляється у суміщенні в одній професії цілого комплексу

спеціальних знань і трудових функцій. Головне не обсяг засвоєної інформації, а вміння творчо користуватися нею, знаходити її, засвоювати і застосовувати в практичній діяльності [10, с. 261].

За своєю природою, професіоналізм є не лише втіленням досягнень високих виробничих показників, але й особливостей професійної мотивації, системи зосереджень, ціннісних орієнтацій, сенсу праці для самої людини. Професіоналізм не тільки як високий рівень знань, умінь і результатів людини в певній галузі діяльності, але і як певну системну організацію його психіки [4, с. 7].

Під професіоналізмом особистості розуміється якісна характеристика у суб'єкта праці, що відображає високий рівень професійно важливих і особистісно-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, високий рівень креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, спрямовані на прогресивний розвиток фахівця [2, с. 9].

Професійний саморозвиток є процесом інтеграції зовнішньої професійної підготовки і внутрішнього руху, особистісного становлення людини. Зовнішня професійна підготовка створює зміст, форми, схеми професійної рефлексії, а внутрішньо рух забезпечує енергію, реалізацію, особистісний сенс професійного саморозвитку. В якості критеріїв професійного саморозвитку вчений виділяє: самоорганізацію якісних змін в особистості та діяльності; домінування в структурі педагогічної діяльності дій учителя, спрямованих на професійне самовідновлення, зміна своїх способів роботи; постановка і рішення по відношенню до себе своєї діяльності педагогічних та ін. завдань; здатність учителя сприймати різні прояви до навколишнього середовища як передумови для свого професійного саморозвитку [8].

Одним із засновничих принципів самоорганізації, який визнається багатьма дослідниками, є вимога відкритості системи, що дозволяє їм підтримувати певний стан через надходження енергії та інформації.

Особистісний аспект сутності самоорганізації, на думку Л. Зязюн, полягає у формуванні у людини нових функціональних систем (стійких рефлексорних

утворень, інтелектуальних, вольових, емоційних), що й сприяють розвитку здатностей, удосконаленню вмінь шляхом самонавчання, самовиховання, самоконтролю. До компонентів самоорганізації автор відносить: здатність до самоаналізу, самоконтролю, саморегуляції, уміння передбачати, цілеспрямованість, рішучість, самоволодіння, стриманість, самокритичність, самодисципліна, терпіння [3, с. 24-25].

А. Ашихмін та С. Шивринська досліджували самоорганізацію студентів ВНЗ в аспекті фізичної активності та здорового стилю життя. Вони визначили готовність до професійної самоорганізації як змістовну особистісну характеристику, що включає усвідомлення соціальної значущості своєї професійної діяльності, наявність чіткої гуманістичної ієрархії життєвих цінностей та ідеалу для особистісно-професійного самовдосконалення, стійку мотивацію особистісних досягнень і високий рівень домагань, аутопсихологічну і комунікативну компетентність, прагнення і готовність до самоосвіти і самовиховання, спроможність до особистісно-професійної рефлексії і самозбереження.

За визначенням О. Бондаревської і С. Кульневича, «самоорганізація – це процес переведення свідомості особистості з режиму відтворення у режим концентрації власної діяльності» [1, с. 347]. І. Міщенко визначає самоорганізацію як уміння людини так організувати свою діяльність, щоб найповніше реалізувати свій творчий потенціал за умов відповідної ситуації. Головною ознакою самоорганізації є вміння налаштуватися на діяльність і підтримувати працездатний стан протягом тривалого часу без застосування вольових зусиль. Як визначено в енциклопедичному джерелі [7], самоорганізація є складовою процесу управління на рівні окремої особистості. Її функція полягає в мобілізації на досягнення мети управління людини п'яти основних різновидів ресурсів: психологічних (енергетичних), інформаційних, матеріальних, фінансових і часу. Для успішної організації психологічних (енергетичних) ресурсів важливою є самомотивація (або за термінологією А. Маслоу – самоактуалізація), або – внутрішня мотивація, в якій людина виступає суб'єктом управління й реалізує свій індивідуальний сенс життя. Запорукою успіху в самомотивації виступає духовний розвиток, удосконалення ціннісної

загальнолюдської орієнтації та розвиток вольової сфери для ефективної реалізації творчого потенціалу в основних сферах соціального життя: сім'ї, виробничому колективі, колі професійного спілкування, друзів і широкому колі соціальних контактів – як фізичних, так і віртуальних. Інформаційні ресурси упорядковуються за допомогою розумово-інтелектуального розвитку, постійного підвищення кваліфікації як у професійному, так і загальноосвітньому напрямках. Матеріальні й фінансові ресурси є засобами досягнення професійних і життєвих цілей, і їх застосування має бути оптимізовано за якістю і кількістю (за принципом Оккама — «нічого, крім необхідного»).

На думку С. Кульневича, педагогічна самоорганізація – це здатність вчителя до «самовирощування» своїх внутрішніх ресурсів – особистісних структур свідомості, що надають гуманний смисл його діяльності. Разом з тим, внутрішні ресурси потребують деякої зовнішньої ініціативи. Тобто, якщо йдеться про підготовку майбутнього викладача, то зовнішнім стимулом його самоорганізаційної діяльності є навчальний заклад, науковопедагогічний колектив, куратор. Здатність свідомості здійснювати контроль діяльності має моральну природу й, на думку С. Кульневича [5; 6], пов'язана з комплексом інших особистісних функцій:

- критичність як суб'єктна оцінка внутрішніх станів, ставлень особистості й т.п. та зовнішніх подій;

- рефлексивність – здібність не тільки знати й розуміти самого себе, але й виходити за межі власного «Я», вивчати, осмислювати, аналізувати події, які переживаються;

- колізійність – здібність виявляти, ідентифікувати, аналізувати приховані причини подій, виявляти їх підґрунтя, установлювати пріоритети протиріч стосовно суспільних і особистісних цінностей;

- мотивування – здатність надавати особистісного сенсу подіям і власній діяльності, взаєминам із людьми, прийняттю рішень з обґрунтування власної діяльності за допомогою емоційно-ціннісного і змістово-сміслового переживання соціального і пізнавального досвіду;

- забезпечення високого рівня духовності життєдіяльності, здатності самозабезпечувати своє життя моральними цінностями, установлювати обмежувачі й регулятори, які запобігають переходу особистості до бездуховної мети і вчинків.

Важливою передумовою належної самоорганізації в педагогічній діяльності постає самообмеження.

Науковцями самоорганізація розглядається з позицій особистісного, діяльнісного та інтегрального (особистісно-діяльнісного) підходів і визначається як комплекс умінь суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності самостійно визначати мету, здійснювати планування, контролювання, оцінювання й коригування процесу навчання. З професійної точки зору самоорганізація забезпечує оптимальну продуктивність діяльності педагога, виступає засобом становлення професійної культури, є показником рівня його професіоналізму як спеціаліста.

Список використаних джерел:

1. Бондаревская, Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 560 с.
2. Деркач, А. О. Акмеология: личностный та професійний розвиток людини. Кн. 1–5. Акмеологічні основи управлінської діяльності. Кн. 2. М.: РАГС, 2000. – 536 с.
3. Зязюн, Л. І. Теоретичні засади розвитку та саморозвитку особистості в освітній системі Франції: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук, спец...: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. І. Зязюн. – К., 2008. – 30 с.
4. Климов, Е. А. Психология профессионала.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЕК», 1996. – 400 с.
5. Кульневич, С. От стратегии самоорганизации к тактике личностного воспитания Известия Южного отд. РАО. Вып. II. Личностно-ориентированное образование в контексте культуры. – Ростов.: Изд-во РГПУ, 2000. С. 13–24.
6. Кульневич, С. В. Педагогика самоорганизации: феномен содержания: монография / С. В. Кульневич – Воронеж, 1997. – 237 с.
7. Міщенко, І. В. Самоорганізація [Електронний ресурс] / І. В. Міщенко – Режим доступу: URL: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua/>

8. Слостенин, В. А. Профессиональное саморазвитие учителя / Сибирский педагогический журнал. 2005. № 2. С. 3–12.
9. Философский энциклопедический словарь / [под ред. С. С. Аверинцева и др.]. [2-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
10. Шиян, Б. М. ТiМФВ школярiв. 1. – Тернопiль: Богдан, 2001. – 272 с.

Репозитарій УДШУ